

POSTANOWIENIE

Dnia 9 czerwca 2006 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Dariusz Zawistowski (przewodniczący)

SSN Maria Grzelka (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Pietrzykowski

w sprawie z powództwa J. R. i D. S.

przeciwko H. D.

o uzgodnienie treści księgi wieczystej,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 9 czerwca 2006 r.,

zażalenia powódek

na postanowienie Sądu Okręgowego w G.

z dnia 10 sierpnia 2005 r.,

- 1. umarza postępowanie zażaleniowe w części dotyczącej kasacji powódki J. R.,**
- 2. uchyla zaskarżone postanowienie w części dotyczącej kasacji powódki D. S. i w tej części przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w G. do ponownego rozpoznania.**

Uzasadnienie

W kasacji od wyroku Sądu Okręgowego w G. z dnia 1 lutego 2005 r. powódki J. R. i D. S. wnosiły o zwolnienie od wpisu od kasacji. Postanowieniem z dnia 31 maja 2005 r. Sąd Okręgowy odmówił zwolnienia po czym, zarządzeniem doręczonym pełnomocnikowi powódek w dniu 30 czerwca 2005 r., wezwał je do uiszczenia wpisu w kwocie 8.240,20 złotych w terminie 7 dni pod rygorem odrzucenia kasacji. W dniu 7 lipca 2005 r. powódki złożyły ponownie wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, w którym powołały się na nową okoliczność w postaci konieczności poniesienia przez powódkę D. S.n wydatku w kwocie ok. 7.000,- złotych na operację kręgosłupa. W dniu 10 sierpnia 2005 r. Sąd Okręgowy wydał postanowienie o odrzuceniu kasacji powódek jako nieopłaconej. W uzasadnieniu powołał się na orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 1999 r. I CKN 1461/98 – (OSNC 1999, nr 11, poz. 196), zgodnie z którym, jeżeli wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych złożony przez stronę w terminie otwartym dla uiszczenia wpisu od apelacji został prawomocnie oddalony, bezskuteczny upływ terminu oznaczonego w zarządzeniu przewodniczącego wydanym ponownie powoduje odrzucenie apelacji, choćby strona złożyła kolejny wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych. Od tego postanowienia obydwie powódki wniosły zażalenie (k – 373 i k – 332). Zanim doszło do jego przedstawienia Sądowi Najwyższemu powódka J. R. cofnęła swoją kasację w związku z czym Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 14 listopada 2005 r. umorzył postępowanie wywołane wniesieniem w/w kasacji.

W zażaleniu powódki zakwestionowały przyjęcie przez Sąd Okręgowy podobieństwa sytuacji w sprawie, której dotyczyło powołane w zaskarżonym postanowieniu orzeczenie Sądu Najwyższego ze sprawą niniejszą, zarzuciły naruszenie art. 393⁵ k.p.c. w zw. z art. 16 ustawy o kosztach sądowych z 1967 r. i wnosiły o uchylenie lub zmianę zaskarżonego postanowienia, względnie o uchylenie postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie powódki J. R. stało się bezprzedmiotowe po tym jak ta powódka cofnęła swoją kasację, a Sąd Okręgowy umorzył postępowanie kasacyjne. Orzekanie o zażaleniu, którego powódka J. R. nie cofnęła, stało się zatem niedopuszczalne i dlatego Sąd Najwyższy orzekł jak w pkt 1 sentencji (art. 355 § 1 k.p.c. w zw. z art. 399 i 398²¹ k.p.c.). Zażalenie w części dotyczącej kasacji wniesionej przez powódkę D. S. Sąd Najwyższy uznał za zasadne. Złożenie przez stronę wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych w terminie do uiszczenia wpisu od środka odwoławczego przerywa bieg tego terminu. Wymagane jest wówczas najpierw rozpoznanie wniosku. Jeżeli skutkuje ono przyznaniem zwolnienia od wpisu to bezprzedmiotowe staje się wezwanie do uiszczenia wpisu, jeśli natomiast kończy się prawomocną odmową zwolnienia, to sąd ponownie wzywa stronę do uiszczenia wpisu w wyznaczonym terminie pod rygorem odrzucenia środka odwoławczego (por. orzeczenie SN z dnia 13 października 1956 4 CR 208/56 (OSPika 1959, nr 2, poz. 35), uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 15 października 1997 r. III CZ 70/97 – (OSNC 1998, nr 3, poz. 45). Ponowny wniosek o zwolnienie od kosztów podlega rozpoznaniu chyba, że nie powołuje żadnych nowych okoliczności i złożony został jedynie w celu przedłużenia postępowania; w takim razie należy uznać, że podlega odrzuceniu (art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.).

Z powyższego wynika, że ponowny wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, złożony w terminie wyznaczonym do uiszczenia wpisu, nie ma wpływu na bieg tego terminu wówczas, gdy nie zawiera nowych okoliczności mających uzasadniać zwolnienie w porównaniu z okolicznościami, które zostały przytoczone w pierwszym, odmownie załatwionym wniosku. Jeżeli natomiast ponowny wniosek o zwolnienie od kosztów, złożony w czasie biegu terminu do uiszczenia wpisu, zawiera nowe okoliczności to wniosek ten podlega rozpoznaniu. Do czasu jego prawomocnego rozstrzygnięcia kwestia opłacenia pisma zawierającego środek odwoławczy staje się bezprzedmiotowa. W związku z tym odrzucenie w tym okresie środka odwoławczego jako nieopłaconego nie znajduje usprawiedliwienia.

Sąd Najwyższy w obecnym składzie nie podziela przytoczonego w zaskarżonym postanowieniu poglądu wyrażonego w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 1999 r. I CKN 1461/98 r. Pogląd ten nie budzi zastrzeżeń odnośnie do sytuacji, gdy ponowny wniosek o zwolnienie od kosztów

nie zawiera nowych okoliczności i podlega odrzuceniu. Jeżeli jednak ponowny wniosek powołuje nowe okoliczności, mające uzasadniać odmienną ocenę możliwości płatniczych strony ubiegającej się o zwolnienie w porównaniu z jej sytuacją, stanowiącą podstawę uprzedniej odmowy, to nie wydaje się aby istnienie prawomocnego postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych mogło przesądzać o niedopuszczalności ponownego badania sytuacji materialnej, osobistej i rodzinnej strony wnioskującej. Wszakże w czasie od uprawomocnienia się tego postanowienia do upływu terminu ponownie wyznaczonego do uiszczenia wpisu strona, która w chwili dokonywania „pierwszej” oceny nie zasługiwała na zwolnienie od kosztów sądowych, może się znaleźć w sytuacji jednoznacznie uniemożliwiającej jej poniesienie ciężaru wpisu. Wykluczenie możliwości ponownego rozważenia przez Sąd jej nowej sytuacji oznaczałoby, że o odmowie zwolnienia od kosztów przesądzałyby okoliczności wcześniejsze, a nie te, które określają możliwości finansowe strony w czasie, gdy realnie ma ją dotknąć ciężar opłaty sądowej. Przeszkodą do takiego ujmowania rozważanej kwestii byłoby nie tylko sformułowanie „nie jest w stanie ponieść” zawarte w art. 113 § 1 k.p.c. (obecnie – art. 102 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 167, poz. 1398) ale także ustrojowy charakter instytucji zwolnienia od kosztów sądowych będącej narzędziem realizacji konstytucyjnej zasady dostępu do sądu (art. 45 Konstytucji RP).

Z przedstawionych względów, w rozpoznawanej sprawie Sąd Najwyższy uznał, że ponowny wniosek powódki D. S. o zwolnienie od wpisu, złożony w dniu 7 lipca 2005 r., gdy nie upłynął jeszcze termin wyznaczony do uiszczenia wpisu po odmowie przez Sąd Okręgowy uwzględnienia wniosku umieszczonego w kasacji, przerwał bieg tego terminu i czynił przedwczesnym orzekanie o odrzuceniu kasacji jako nieopłaconej. W związku z tym zażalenie powódki D. S. podlegało uwzględnieniu na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c.